

GÖRÜŞ

KÖRFEZ ÜLKELERİ VE SURIYE'DEKİ SON GELİŞMELER

Betül Doğan Akkaş

ARALIK 2024

Milli İstihbarat Akademisi

KÖRFEZ ÜLKELERİ VE SURIYE'DEKİ SON GELİŞMELER

▲ Dr. Betül Doğan Akkaş

Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) devletlerinin Suriye'deki savaşıa yönelik politikaları, 2011-2015 yılları arasında göreceli olarak ortak bir çizgide seyretti. KİK ülkeleri, Suriye rejimini genel istikrarı koruyacak adımlara davet eden ve muhalif gruplara karşı ağır şiddeti eleştiren içerikte bir söyleme sahipti. Suudi Arabistan ve Katar hem sahadaki lojistik ve ekonomik destekleriyle hem de uluslararası arenada muhalefetin meşru taleplerini haklı gören tutumlarıyla KİK ülkeleri içinde öne çıkan iki güç oldu. Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) de hem lojistik hem de askerî olarak bu süreçte Suudi Arabistan'ı ve Katar'ı bir ölçüde destekledi. Fakat bu üç ülkenin sahadada finansal ve askerî olarak destekledikleri gruplar zaman içinde farklılaştı ki bu da KİK'in Suriye rejimine tutumunun dönüşmesine etki eden bir durum oldu.

Buna ek olarak savaşın küresel ve bölgesel farklı unsurları bir araya getirmesi, Müslüman Kardeşler Hareketi'ne dair Körfez ülkelerindeki olumsuz tutum, DEAŞ'ın ortaya çıkışı ve Suudi Arabistan'ın önceliğinin Suriye'den Yemen savaşına kayması; 2015 yılını Körfez devletlerinin Suriye politikası için bir dönüm noktası hâline getirdi. Öncelikle İran'ın askerî ve siyasi desteği Suriye rejimini muhalefete karşı güçlendirirken Körfez devletleri için bir siyasi sorun oluşturmaya başlamıştı. Fakat süreci asıl yönlendiren, Rusya'nın 2015 Eylül'ünde askerî ve siyasi olarak Suriye rejimine destek vermeye başlaması oldu. Bu süreçlerin sonunda Katar, Türkiye ile olan iş birliği kapsamında Suriye muhalefetini açıkça destekleyen tek ülke hâline geldi. Körfez'in 2017-2021 yılları arasında kendi iç karışıklıklarıyla meşgul olması ve 2018 itibarıyla Suriye rejimiyle normalleşmelerin başlaması, KİK ülkelerinin tutumundaki farklılıkları belirginleştirdi.

BAE, Suriye rejimi ile ilişkilerini hiçbir zaman tamamen kesmedi. Bu nedenle topraklarındaki Beşşar Esed yönetimine ait diplomatik unsurlar da çalışmaya devam etti. Emirliklerin, Arap Baharı sürecinin başından bu yana bölgede radikal bir rejim değişikliğine karşı tutumu, Suriye rejimine yönelik desteğinin de altında yatan unsurdur. Geçtiğimiz haftalarda Suriye’de yaşanan gelişmelerde de rejime ilk açık desteği veren, BAE Başkanı Şeyh Muhammed bin Zayid el-Nahyan oldu. Benzer şekilde Suudi Arabistan Veliht Prensi Muhammed bin Selman da hem geçtiğimiz hafta gerçekleşen BAE ziyaretinde hem de öncesinde Suriye rejimine sözlü destek verdi. Aralık ayının ilk haftası 45. KİK Zirvesi Kuveyt’te gerçekleşirken Suriye muhalif güçleri Halep’i ele geçirmişlerdi. Zirveye katılan liderlerin bildirideki kurumsal tepkisi, Suriye’nin toprak bütünlüğünü koruma çağrısı şeklinde oldu.

Bu noktada Kuveyt ve Katar’ın diğer Körfez ülkelerinin aksine Suriye rejimi ile normalleşmeyi reddederek muhalif güçleri destekliyor olmalarının, öne çıkan bir tavır farkı olduğu söylenebilir. Çünkü BAE ve Suudi Arabistan yönetimi rejimi desteklerken Umman sıkça gündeme gelmese de hem rejimi desteklemeye devam etti hem de rejimle hızlı bir normalleşme süreci yaşadı. Suriye’nin Esed dışında bir koalisyonla yönetilmesine, bu üç ülkenin de (BAE, Suudi Arabistan ve Umman) açık desteği yoktu. Bu nedenle KİK’in ortak bir tavrının olmaması, önümüzdeki günlerde de politikalarındaki değişikliklerin öne çıkmasına neden olabilir.

Ülkelerin tutumlarına sırayla bakıldığında, BAE 9 Aralık’ta Dışişleri Bakanlığından yaptığı açıklama ile Suriye’deki taraflara sağduyu çağrısında bulundu. Ulusal Suriye Devleti’nin ve kurumlarının korunmasını tavsiye etti. Açıklama, rejim Suriye’den ayrıldıktan sonra yapıldığı hâlde, muhalefet güçlerine ve geçiş sürecine etraflı bir atıf yoktu. 11 Aralık’ta başka bir açıklama ile İsrail’in Golan Tepeleri tampon bölgesine askerî müdahalesi kınandı.

Katar Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Mecid el-Ensari, 8 Aralık’ta yaptığı açıklamada, Suriye’deki muhalefetin adımlarını desteklediklerini ve yaşanan gelişmelerin Suriyelilere refah ve özgürlük sağlamasını temenni ettiklerini dile getirdi. Suriye muhalefetinin 6 Aralık gecesi kaydettiği ilerlemenin sabahında Doha’da gerçekleşen yıllık kongre nedeniyle Doha Forum’a giden delegeler ve resmî temsilciler arasında bu gelişmeler görüşüldü. Katar Dışişleri Bakanlığı yaptığı açıklamada, Suriye’de Katar’ın tutumunun ilk günden bu yana değişmediğinin altını çizdi. Suriye’nin toprak bütünlüğü ve istikrarının sağlanması, bütün Suriyelileri kapsayacak bir süreç inşa edilmesi çağrısında bulundu ve Katar’ın bütün kapasitesi ile yardıma açık olduğunu vurguladı. Suriye muhalefetinin Doha’daki büyükelçiliğini ve diplomatik temsilini de devreye sokarak Katar’ın çatışmanın bütün taraflarıyla görüşmeye hazır olduğunu söyledi. Katar ayrıca Suriye’ye acil insani yardım gönderdi.

Suudi Arabistan’ın açıklaması, BAE ve Katar’ın söylemi arasında bir yerde analiz edilebilir. Zira BAE’nin açıklamasında olduğu gibi Suriye Devleti’nin geleceğine değinmeyen fakat yaşanan gelişmeleri temkinle karşılayan bir üslup söz konusu. Katar’ın açıklamalarındaki olumlu söylemi Riyad’dan gelen ifadelerde görmezken Suriyelilerin hak ettikleri onurlu hayatı yaşamaları ve bölgedeki eski gücüne kavuşması için temennisi gibi yapıcı bir tutum kullandı. Kuveyt de benzer bir çizgide gelişmeleri temkinli fakat yapıcı bir söylemle değerlendirdi ve Suriye tarihinin yeniden yazıldığıнын altını çizdi.

Umman, bölge politikasında uyguladığı ara buluculuk ve çatışmaya taraf olmama politikasını 2011'den bu yana Suriye'de de uyguluyordu. Hem rejimle hem de İran'la süreci yakından takip etti ve 2020 yılında Suriye'de büyükelçiliğini tekrar açtı. Yaşanan bu gelişmelere dair ise BAE ve Bahreyn'e benzer bir söylemle Suriye'nin toprak bütünlüğünün korunması ve sağduyu çağrısında bulundu.

Bu gelişmelerin Suriye'nin bölgesel ve yerel politikalarına etkisi elbette en önemli unsur olacaktır. Fakat Türkiye'nin muhalif güçlere olan desteği ve ev sahipliği yaptığı Suriye halkı ile olan yakın ilişkisi düşünüldüğünde Körfez ülkelerinin Suriye politikası, Ankara için de kritik önem taşıyor. Şu an yapılan açıklamalara ve 2011'den bu yana uygulanan politikalara bakıldığında, KİK ülkelerinin Suriye'nin geleceği üzerine bir mutabakata varmadıkları aşikârdır. Fakat özellikle 2017 Körfez krizinden sonra KİK devletlerinin politikası, fikir ayrılığı olan noktalarda da bir orta yol arayışı ve çatışmamak üzerine dikkatli adımlar atılması yönünde gelişti. Özellikle Suriye göçmen nüfusunun Orta Doğu'nun hemen her yerine dağılması, yaşanan insani dramın yıllardır Arap halklarının gözü önünde gerçekleşmiş olması ve hâlihazırda muhalif güçlerin devleti ele geçirmesiyle BAE ve Umman gibi doğrudan rejime destek vermiş devletlerin dahi temkinli adımlar atacağı muhtemel görünmektedir.

KİK ülkelerinin bölgede istikrar arayışı olduğu için Türkiye ile ortak bir zeminde buluşabilirlerse Suriye dosyası, 2011-2015 arası sürece benzer şekilde çatıştıkları değil iş birliği yaptıkları bir mesele olabilir. Özellikle BAE, savaş sonrası altyapının inşa sürecine dair ismi öne çıkan bir aktördür. Rejimin son gününe kadar Esed yönetimine destek verdiği için Suriye'nin şu anki siyasi atmosferinde nasıl bir politik ve ekonomik rol oynayacağını öngörmek mümkün olmamakla beraber, Suriye muhalefetinin Katar ve Türkiye öncülüğünde bir geçiş sürecine girmesi ve diğer bölge ülkeleri ile iş birliği inşa etmesi mümkün olabilir.

Suriye, bölge için önemli ve yerleşmiş bir orta güçtü ve savaşın başından bu yana hem küresel hem bölgesel dengeleri etkiledi. Türkiye, İran, Rusya, ABD, Suudi Arabistan, Katar, Irak, Kürt unsurlar, Lübnan, Hizbullah ve İsrail; önümüzdeki aylarda denklemin gidişatını belirleyen taraflar olacaklardır. Türkiye'nin hâlihazırda Körfez devletleriyle ilişkilerini tekrar iş birliğine dönüştürmüş olduğu düşünüldüğünde bu bölgesel ve uluslararası denklemin doğrudan ikili bağlantıları zedelemeyeceği fakat temkinli adımlarla görüşmeler yapılacağı öngörülmektedir.

Uluslararası örgütler, Suriye üzerine çalışan insani yardım ve insan hakları kuruluşları, savaş sonrası geçiş sürecine ve geçiş süreci adaletine odaklanan STK ve kurumlar sürece dâhil edilerek hem rejimin şiddet ve insan hakları ihlali resmen kayda alınabilir hem de bu sayede sürece dâhil olacak diğer devletlerin de kurumsal ve yapıcı unsurlarla Suriye'nin yeniden inşasına iştiraki sağlanabilir.

Türkiye daha önce muhalif güçlere ev sahipliği yaptığı ve büyük bir Suriye diasporası hafızası olduğu için bu noktada alacağı inisiyatif, riskleri ve sorumlulukları eş zamanlı getirmekle beraber Ankara'nın yeni bölgesel politikada kurucu bir unsur olmasını da sağlayabilir. Özellikle savaş sonrası Suriye iç politikasının Türkiye için istikrar odaklı bir tutuma evrilmesi, yıllardır sınırda yaşanan güvenlik risklerini azaltacaktır.

- Bu yayındaki görüşler tamamen yazarına aittir ve resmî bir kurum görüşünü ya da politikasını yansıtmayabilir.
- Bu çalışmaya ait içeriğin telif hakları Millî İstihbarat Akademisine ait olup 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz.

KÖRFEZ ÜLKELERİ VE
SURIYE'DEKİ SON
GELİŞMELER
ARALIK 2024